

Калюжний Дмитро
здобувач вищої освіти 1-го курсу,
група ЮД-046, юридичний факультет,
Леонова Наталія Валеріївна
к. філол. н., доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
(*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*)

МОВНІ СТРУКТУРИ І ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Актуальність вищезазначеної теми полягає в тому, що пробудження до життя національних ідей, проблеми ліквідації залишків національного гноблення, виявлення основних шляхів і тенденцій національного відродження і державотворення викликають посилення уваги до джерел і рушійних сил національних процесів, умов і чинників, що впливають на характер і особливості їх перебігу, динаміку розвитку. Виявлення особливостей, умов та чинників, що спричиняють зростання національних рухів, національної самосвідомості, суттєво впливає на підвищення ролі і значення наукового передбачення та прогнозування можливої динаміки національних процесів, блокує можливі негативні наслідки та прояви у міжнаціональних відносинах.

Національна свідомість – це сукупність соціальних, економічних, політичних, моральних, етичних, філософських, релігійних поглядів, норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних орієнтацій та ідеалів, в яких виявляються особливості життєдіяльності націй та етносів.

Специфіка когнітивної сфери відображається у сфері мотиваційній. Переконавання, ідеали, нахили, інтереси, інші чинники є соціальними установками та можуть вважатися однією з основних характеристик менталітету нації чи соціальної верстви. Весь неусвідомлений зміст менталітету та різниця у поглядах на світ, яка стає помітна людям лише після порівняння себе з представниками іншої культури, є набором соціальних установок. Ментальність найвиразніше постає в типовій поведінці представників даної культури, яка виявляється передусім у стереотипах поведінки і стереотипах прийняття рішень, що означає вибір однієї з поведінкових альтернатив. Тут слід виявити ті форми стандартної поведінки, які запозичені з минулого та називаються традиціями та звичаями. Якщо стійкі особливості поведінки індивіда називаються рисами його особистості, то типова поведінка, яка характерна для представників конкретної спільноти і дає змогу змальовувати риси національного чи суспільного характеру, що складаються у національний чи соціальний тип у схематизованому вигляді,

стала етнічним або класовим стереотипом. Виходячи з цього можна зробити висновок, що національний характер, який розуміють як специфічне поєднання стійких особистісних рис конкретного етносу чи як домінуючих у даному суспільстві цінності та установки, є, по суті, лише частиною ментальності як психологічної характеристики політичних, релігійних та інших особливостей людей, які належать до культури, що досліджується. Успішна робота з формування політичної культури громадян можлива за умови, коли повністю враховується ментальність української нації, нашого народу. Як цілісне духовне утворення, що складається впродовж століть, ментальність є своєрідним кодом нації. Мовна ментальність – це спосіб поділу світу за допомогою мови; він достатньо адекватний існуючим уявленням про світ у людей. На думку дослідників, ментальність є найяскравішим феноменом колективної, а якщо бути більш точними – соціальної психіки. Тому, розглядаючи процес державотворення, маємо пам'ятати, що створює історичне минуле, соціальні характеристики, правила поведінки, етнічні особливості, котрі всупереч мінливим обставинам не зазнають суттєвих змін.

Отже, можна зазначити, що мовні структури можуть чинити певний (іноді досить значний) вплив на процеси формування ментальності та духовності нації, національну культуру взагалі.

Етнотворення мова є фактором формування розглянутих національних феноменів.

У процесі розвитку протягом віків мова змінюється, однак її загальна структура зберігає свої сталість і граматичну складову, що впливають і на ментальність і поступово формують національну самосвідомість.

Соціокультурні чинники у вищезазначених процесах є превалюючими.

1. Братко-Кутинський І. Феномен України. К., 1996. С. 96-108.
2. Жуйкова Н. Мова як вияв ментальності. Тези на Міжн. конф. «Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості», 1994. С 64.
3. Непадкоўська М. Вплив природничо-наукового, релігійного світоглядів та ментальності на формування особи. Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості. Міжн. наукова конфер. Луцьк : 18-23 червня, 1994. С 123.
4. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. К. : 1991. С. 240
5. Почепцов О. Г. Языковая ментальность: способ представления мира. Вопросы языкознания. № 6, 1996. К. : С. 118-119.